

Seletuskiri

põllumajandusministri määruse „Natura 2000 alal asuva põllumajandusmaa kohta antav toetus ” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 67 lõike 2 alusel.

Eelnõu on vajalik Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 487–548) artikli 10 lõike 2 alusel heaks kiidetud „Eesti maaelu arengukava 2014–2020” (edaspidi *arengukava*) meetme 12 „Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused” tegevuse liigi „Natura 2000 toetus põllumajandusmaale” rakendamiseks. Nimetatud meedet rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 30 alusel, mille kohaselt on võimalik anda põllumajandustootjatele iga-aastast hektaritoetust, et hüvitada lisakulusid ja saamata jäänud tulu, mis on tingitud nende põllumajandusliku tootmise piirangutest direktiivide 2009/147/EÜ ja 92/43/EMÜ rakendamisest mõjutatud maaalal asumise tõttu. Tegevuse liigi „Natura 2000 toetus põllumajandusmaale” raames toetuse andmise eesmärk on aidata kaasa Natura 2000 võrgustiku aladel looduskaitseõuete täitmisele, säilitada nendes piirkondades põllumajanduslik tegevus ning aidata seal kohaneda piirangutega, mis tulenevad direktiivide 2009/147/EÜ ja 92/43/EMÜ rakendamisest, et aidata kaasa Natura 2000 alade tõhusale majandamisele. Toetuse sihtalaks on 23 440 hektarit.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostas Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonna põllumajanduskeskkonna büroo peaspetsialist Rainer Raidmets (tel 625 6219, rainer.raidmets@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule tegid Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunikud Geir Veski (geir.veski@agri.ee, tel 625 6516) ja Gregori Palm (gregori.palm@agri.ee, tel 625 6206). Keeleliselt toimetas eelnõu Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Leeni Kohal (leeni.kohal@agri.ee, tel 625 6165)

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu §-ga 1 kehtestatakse „Eesti maaelu arengukava 2014–2020” meetme 12 „Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused” tegevuse liigi „Natura 2000 toetus põllumajandusmaale” raames looduskaitseseaduse §-s 69 nimetatud Natura 2000 võrgustiku alal asuva põllumajandusmaa kohta antava toetuse (edaspidi *toetus*) saamise täpsemad nõuded taotleja, toetatava tegevuse ja

toetusõigusliku maa kohta, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord, toetuse ühikumäär, toetuse vähendamise kord, toetuse andmise alused ja täpsem kord põllumajandusliku majapidamise üleandmise ja ülevõtmise korral ning toetuse väljamaksmise kord.

Eelnõus §-s 2 sätestatakse toetatav tegevus. Toetust antakse Natura 2000 võrgustiku alal asuval põllumajandusmaal looduskaitsete piirangute järgimise eest ühe kalendriaasta jooksul.

Eelnõu §-ga 3 kehtestatakse toetuse ühikumäär, mis lõike 1 kohaselt on 27 eurot hektari kohta kalendriaastas. Toetusmäär arvutamisel on võetud aluseks kattetulu põhimõttel looduskaitseadusest tulenevatest kitsendustest saamata jäänud tulu ja lisakulud. Lõike 2 kohaselt vähendab PRIA juhul, kui kõigi nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ületab tegevuse liigile eelarveaastaks määratud eelarve, toetuse ühikumäära ulatuses, mis on vajalik kõigi nõuetele vastavate taotluste rahuldamiseks maksimaalsel võimalikul määral. Õiguslik alus selleks tuleb Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 79 lõikest 3. Toetuse olemusest tulenevalt ei ole juhul, kui toetuse eelarvest ei jätku kõigi nõuetekohaste taotluste täies mahus rahuldamiseks, põhjendatud tavapäraste eelistuskriteeriumite rakendamine, mistõttu on üheks alternatiiviks hektaripõhise ühikumäära vähendamine selliselt, et kõik nõuetele vastavad taotlejad saavad toetustvähendatud ühikumääraga. Kui taotleja ei ole toetusmäär vähendamisega nõus, on tal õigus määratavast toetusest loobuda.

Eelnõu §-ga 4 kehtestatakse nõuded taotlejale. Selle kohaselt võib toetust taotleda põllumajandusega tegelev füüsiline isik, juriidiline isik, seltsing ning muu isikute juriidilise isiku staatusega ühendus.

Eelnõu §-s 5 sätestatakse nõuded toetusõigusliku maa kohta. Lõike 1 kohaselt võib toetust taotleda looduskaitseaduse § 91 lõike 6 alusel Vabariigi Valitsuse kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alade nimekirja kantud Natura 2000 alal asuva vähemalt 0,30 hektari suuruse põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse kantud põllu või vähemalt 0,30 hektari suuruse põlluosa kohta, millel tegeletakse põllumajandusliku tegevusega või mis on karjatamiseks või harimiseks sobilikus seisukorras ning mida taotleja kasutab taotluse esitamise aasta 15. juuni seisuga.

Lõike 2 kohaselt lähtutakse toetusõigusliku maa määratlemisel põllumajandusministri määruse eelnõu „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi piiripunktide määramise, põllumassiivile unikaalse numberkoodi andmise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala ning põllumassiivil asetsevate maastikuelementide määramise ja korra ning põllumassiivi kasutamise kohta esitatavad andmed ja nende esitamise kord“ §-s 5 sätestatust. Määrus allkirjastatakse lähiajal. See tähendab, et põllu pindala sisse arvestatakse seal asuvad kuni kahe meetri laiused hekid, kraavid, piirded, maastikuobjektid või muud maastikule iseloomulikud vormid. Toetusõiguslikuks saab lugeda sellise põllumajandusmaa, millel ühe hektari kohta ei kasva rohkem kui 50 puud. Nimetatud puude arvu kehtestamise õigus tuleneb komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1306/2013 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas, otsetoetuste, maaelu arengu toetuse ja nõuetele vastavuse süsteemiga seoses kohaldatavatest

maksetest keeldumise ja nende tühistamise tingimuste osas ning kõnealuste toetuste ja süsteemiga seotud halduskaristuste osas (ELT L 181, 20.06.2014, lk 48–73), artikli 9 lõikest 3. Samuti on toetusõiguslikud põllumajandusministri määruse Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded“ §-s 4 nimetatud maastikuelemendid, mida taotleja peab säilitama.

Põld, millel kasvatatakse lühikese raieringiga paju (*Salix*) madalmetsa, on lõike 3 kohaselt toetusõiguslik vaid siis, kui sellel tehakse raiet vähemalt igal viiendal aastal arvates istandiku rajamisest.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse nõuded toetatava tegevuse kohta. Selle kohaselt peab taotleja toetuse saamiseks kalendriaasta jooksul täitma looduskaitseadusest tulenevaid ning kaitseala, hoiuala või püsielupaiga kaitsekorrast tulenevaid nõudeid. Näiteks võib tuua nõude, et ilma kaitseala valitseja loata on keelatud rajada kuivendussüsteemi, rajada ehitisi, muuta veekogu veetaset, muuta katastriüksuse piire jne.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse, et taotleja peab täitma ka nõuetele vastavuse nõudeid. Nõuetele vastavuse süsteemi aluseks on põhimõte, mille kohaselt tuleks otsetoetuste ja teatud maaelu arengu toetuste täies mahus maksmine siduda maakasutuse, põllumajandustootmise ja põllumajandusliku tegevuse eeskirjade järgimisega. Nõuetele vastavuse süsteem hõlmab ühise põllumajanduspoliitika põhistandardeid keskkonna, kliimamuutuste, maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisundi, rahvatervise, loomatervise, taimetervise ja loomade heaolu valdkonnas. Nõuetele vastavuse alla kuuluvad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/2000, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549–607) artikli 93 lõikes 1 nimetatud kohustuslikud majandamisnõuded ning maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded. Kohustuslike majandamisnõuete puhul ei ole tegemist uute või lisanõuete kehtestamisega, vaid olemasolevate nõuete kontrollisüsteemi kohandamisega nõuetele vastavuse süsteemist lähtuvalt ehk tegemist on oma olemuselt vaid põllumajandustoetuste sidumisega Eestis kehtivate õigusaktidega (näiteks veeseadus, looduskaitseadus jt). Liikmesriigile on pandud kohustus kehtestada head põllumajandus- ja keskkonnatingimused. Liikmesriigid peavad tagama, et kogu põllumajandusmaad, sealhulgas maad, mida tootmiseks enam ei kasutata, hoitakse heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis. Tulenevalt ELi liikmesriikide erinevatest looduslikest, kliimatilistest jm tingimustest ning põllumajandustootmise ja maakasutuse eripärast ei ole võimalik kehtestada ELi määrusega kõikidele liikmesriikidele kohalduvaid ühtseid tingimusi. Liikmesriigid peavad määrama riiklikul või piirkondlikul tasandil heade põllumajandus- ja keskkonnatingimuste miinimumnõuded, mille kehtestab valdkonna eest vastutav minister.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse nõuded toetuse taotluse kohta ja taotluse esitamise tähtaeg. Taotluse esitamise tähtaeg on 2. maist 21. maini. Komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014 artikliga 13 on ette nähtud võimalus esitada taotlus teatava hilinemisega ning on reguleeritud ka tagajärjed taotluse hilisema esitamise eest. Kui

taotluse esitamisega hilinetakse kuni 25 kalendripäeva, vähendatakse toetust arvestusega 1% iga hilinenud tööpäeva eest. Taotleja esitab ühtse pindalatoetuse taotluse, millele märgib, et soovib taotleda toetust Natura 2000 alal asuva põllumajandusmaa kohta.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse toetuse andmise alused ja kord põllumajandusliku majapidamise üleandmise ja ülevõtmise korral. Kui põllumajanduslik majapidamine antakse tervikuna üle ühelt toetuse saajalt teisele toetuse saajale pärast taotluse esitamist ja enne, kui kõik toetuse maksmise tingimused on täidetud, ei maksta üleandjale üle antud põllumajandusliku majapidamise eest toetust. Üleandja taotletud toetus makstakse ülevõtjale, kui ülevõtja teavitab pädevat asutust ülevõtmisest liikmesriigi kehtestatud ajavahemiku jooksul ja taotleb toetuse maksmist või kui ülevõtja esitab pädeva asutuse nõutud tõendid või kui ülevõetud põllumajandusliku majapidamise puhul on täidetud kõik toetuse maksmise tingimused.

Komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 809/2014, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 rakenduseeskirjad seoses ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi, maaelu arengu meetmete ja nõuetele vastavusega (ELT L 227, 31.07.2014, lk 69–124), artikli 8 lõike 3 punktis a nimetatud liikmesriigi kehtestatav üleandmisest/ülevõtmisest teavitamise ajavahemik on eelnõu § 9 lõike 2 kohaselt 22. maist kuni 1. septembrini. Põllumajandusliku majapidamise ülevõtja teavitab selle ajavahemiku jooksul PRIAt majapidamise ülevõtmisest, esitades majapidamise ülevõtmist tõendavad dokumendid.

Eelnõu §-s 10 sätestatakse taotleja ja taotluse nõuetele vastavuse kontrollimine. PRIA vaatab taotluse ja muud esitatud dokumendid läbi ning kontrollib nendes esitatud andmete õigsust ja taotleja vastavust toetuse saamise nõuetele. Kaitseala, hoiuala või püsielupaiga kaitsekorrast tulenevate nõuete täitmise üle teeb järelevalvet Keskkonnaamet, sealhulgas kohapealset kontrolli vähemalt 5% taotlejate juures. Nõuetele vastavuse nõuete üle teevad kohapealset kontrolli PRIA, Põllumajandusamet, Keskkonnainspeksioon ning Veterinaar- ja Toiduamet. Nimetatud asutused kontrollivad vähemalt 1% taotlejatest. Kui taotleja või taotleja esindaja viibib kohapealse kontrolli tegemise juures, siis peab ta vajaduse korral näitama ette põllu piiri.

Eelnõu §-s 11 sätestatakse toetuse vähendamine.

Kui PRIA on kontrolli käigus teinud kindlaks, et maa tegelik pindala erineb taotlusel märgitud pindalast, ja kui taotleja ei esita kõiki § 5 lõike 1 punktis 1 sätestatud andmeid põllumajandusmaa kohta, mida tal on õigus kasutada, kuid mille kohta ta ei taotle toetust, otsustab PRIA taotletud toetuse vähendamise komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014 artiklite 16 ja 19 kohaselt. Kui § 10 lõikes 2 nimetatud asutused (PRIA, Põllumajandusamet, Keskkonnainspeksioon ning Veterinaar- ja Toiduamet) on kohapealse kontrolli käigus teinud kindlaks, et taotleja on kohustuseaastal rikkunud nõuetele vastavuse nõudeid, või on teinud nende nõuete rikkumise eest taotlejale puuduse kõrvaldamiseks ettekirjutuse või on taotleja suhtes jõustunud süüdimõistev süüteo otsus, otsustab PRIA taotletud toetuse vähendamise komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014 artiklite 38–41 ja komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 809/2014 artiklite 73–75 kohaselt.

Kui kohapealse kontrolli käigus on kindlaks tehtud, et taotleja on kohustuseaastal rikkunud § 3 lõikes 2 nimetatud toetuse saamise nõudeid või kui Keskkonnainspeksioon on teinud nimetatud nõuete rikkumise eest taotlejale puuduse kõrvaldamiseks ettekirjutuse või taotleja suhtes on jõustunud süüdimõistev süüteo otsus, otsustab PRIA taotletud toetuse vähendamise komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014 artikli 35 kohaselt rikkumise raskusastet, ulatust, kestust ja kordumist arvestades.

Rikkumise raskusaste sõltub eelkõige mittevastavuse tagajärgede olulisusest, võttes arvesse täitmata nõuete taotletavat eesmärki. Rikkumise ulatus sõltub eelkõige selle rikkumise mõjust kogu tegevusele. Rikkumise kestus sõltub eelkõige selle mõju ajalisest ulatusest või mõju mõistlike vahenditega lõpetamise võimalusest. Kordumine sõltub sellest, kas ühe ja sama toetuse saaja puhul on avastatud samalaadseid rikkumisi ühe ja sama meetme või tegevuse liigi puhul eelmise nelja aasta või kogu programmiperioodi 2014–2020 jooksul või analoogse meetme puhul programmiperioodi 2007–2013 jooksul.

Kui taotleja esitab taotluse pärast taotluse esitamise tähtpäeva, otsustab PRIA taotletud toetuse vähendamise komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014 artikli 13 kohaselt.

Eelnõu §-s 12 on sätestatud taotluse rahuldamine ja rahuldamata jätmine.

Lõike 1 kohaselt otsustab PRIA taotluse rahuldamise, § 2 lõikes 2 nimetatud ühikumäära vähendamise korral taotluse osalise rahuldamise või rahuldamata jätmise taotluse esitamise aastale järgneva aasta 10. veebruariks. Taotlus jäetakse rahuldamata, kui taotleja on esitanud valeandmeid või kui taotleja mõjutab taotluse menetlemist pettuse või ähvardusega või muul õigusvastasel viisil. Taotluse rahuldamata jätmise otsus tehakse ka siis, kui taotleja ei võimalda kontrollida taotluse nõuetekohasust või kui taotleja ei ole puuduste kõrvaldamiseks määratud tähtaja jooksul puudusi kõrvaldanud.

Eelnõu §-s 13 sätestatakse toetuse maksmise kord, mille kohaselt teeb PRIA taotluse rahuldamise või osalise rahuldamise otsuse alusel toetuse maksmise otsuse ning maksab toetuse taotleja arvelduskontole taotluse esitamise aastale järgneva aasta 30. juuniks.

Toetust ei maksta, kui pärast taotluse rahuldamist, kuid enne toetuse maksmist on selgunud, et taotleja ei ole täitnud toetuse saamise nõudeid, või tehakse kindlaks taotluse rahuldamata jätmise alused.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel on võetud aluseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 487–548), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1306/2013 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/2000, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549–607), komisjoni delegeeritud määrus (EL) nr 640/2014, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr

1306/2013 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas, otsetoetuste, maaelu arengu toetuse ja nõuetele vastavuse süsteemiga seoses kohaldatavatest maksetest keeldumise ja nende tühistamise tingimuste osas ning kõnealuste toetuste ja süsteemiga seotud halduskaristuste osas (ELT L 181, 20.06.2014, lk 48–73), ja komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 809/2014, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 rakenduseeskirjad seoses ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi, maaelu arengu meetmete ja nõuetele vastavusega (ELT L 227, 31.07.2014, lk 69–124).

4. Määruse mõjud

Natura 2000 alal asuva põllumajandusmaa toetusega aidatakse kaasa looduskaitseõuete täitmise tagamisele ning põllumajandusliku tegevuse säilimisele ja põllumajandusmaa jätkuvale kasutamisele 23 440 hektaril. Selle kaudu omakorda aidatakse kaasa elujõulise maarahvastiku ja paikkonna asustuse säilimisele.

5. Määruse rakendamiseks vajalikud kulutused ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Natura 2000 toetust põllumajandusmaale rahastatakse arengukava peatüki 10.3.10 kohaselt 75% ulatuses Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist ning 25% ulatuses Eesti riigi eelarvest. Arengukava meetme 12 kogueelarve on 32 666 000 eurot, millest tegevuse liigi „Natura 2000 toetus põllumajandusmaale“ kogueelarve on arengukava peatükkide 11.1.4 ja 11.4.1.3 kohaselt 4 666 000 eurot.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Keskkonnaministeeriumile ja Rahandusministeeriumile õigusaktide eelnõude elektroonilises kooskõlastamise süsteemis EIS. Eelnõu saadetakse informatsiooniks ka arengukava seirekomisjonile ja Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ametile.